

TENTOONSTELLING ESTEBAN FEKETE

DEURLE 11 OKTOBER 1969

Leer geachte genodigden!

De ondervoorsitster van de Raad van Beheer, Mevrouw Shondt is bijzonder zwaar getroffen door de dood van haar man, overleden verleden maandag te 19 uur, na een laatste, pijnlijke aanval. Weken, maanden heeft wijlen onze voorzitter, Jules Shondt, gestreden tegen een fysieke ondermijning, met al zijn bovenmenselijke energie gevochten om te blijven leven, voor zijn vrouw en ^{voor} dit werk van hen beide. Toen de laatste krachten totaal opgebruikt waren heeft het leven begeven. Maar tot de laatste ogenblikken was zijn geest bezorgd en zijn hart bekommerd om deze instelling, om dit museum, dat hij uit liefde voor zijn volk heeft bedacht en uitgebouwd. Wij buigen voor de rouw van Mevrouw Shondt en leven met onze ondervoorsitster mede het leed dat op haar weegt. Meer dan 55 jaar eenheid in denken, voelen en handelen, in voorspoed en in tegenspoed zonder veel woorden maar des te dieper beleefd. Daaraan is nu - ondanks de herhaalde bedreigingen - toch plots een einde gekomen. ~~Het geeft een diepe leemte.~~ Er blijft alleen een diepe leemte.

ook de leden van de Raad van Beheer voelen
 bijzonder in dit huis de kille leegte aan, die door
 het weegaan van de voorzitter blijft hangen.

Gedoofd het vurige entoeziasme van de vitale
 lichter; voorbij de geestdriftige zorg van de
 edele, vrijgevige, kunstzinnige mecenas; afwezig
 midden ons de montere wil van de met zijn volk
 verbondene idealist, die met zijn vrouw de kunst-
 schat wegschonk en liet uitdragen uit het huis,
 waarin zij een voornaam stuk van hun leven
 elke dag en elke stond door de kunst en de kunstenaar
 werden aangesproken.

Tot troost voor mevrouw Shondt en tot sterking van
 de leden van de Raad van Beheer moge de bedenking
 leiden dat wijlen de heer Shondt zielsgelukkig heeft
 vastgesteld, hoe zeer de opzet slaagde en geslaagd
 blijft. Hij heeft, na de diepe knak in zijn gezondheid
 onmiddellijk na de opening, nog het museum
 bezocht en vastgesteld dat het goed is wat het echt-
 paar heeft tot stand gebracht. Boven de pijn om
 zijn verplichte afwezigheid bij elke manifestatie in dit
 huis stelde hij de vreugde om de vele tekenen van
 intens leven en van groeiende belangstelling. Met
 dezelfde ^{zorg} belangstelling van de industrieel voor de
 productie heeft hij de aantallen bezoekers bijgehouden
 en vergeleken. Dit zijn gelukkige momenten geweest,
 belangrijker dan elke pijn, sterker dan het besef van
 zijn fysieke achteruitgang.

De tentoonstelling van Fekete, zijn vriend-kunstenaar, heeft hij met helder inzicht en groeiende voldoening zelf voorbereid en met blijdschap begroet. Ongeveer één etmaal vóór de laatste nacht, na een zeer hevige pijn aanval en met een hartslag die in de pols nagenoeg niet meer te voelen was, heeft hij schikkingen getroffen voor deze opening, met tusschenin de vraag of het hart het zo nog lang kon volhouden.

Gesteld voor de vraag of we tot teken van rouw deze tentoonstelling en deze opening niet zouden afgelasten hebben we gedacht een nog grotere hulde te brengen aan zijn nagedachtenis door ononderbroken zijn werk voort te zetten en zijn wil te voltrekken. Ook na zijn dood blijft de sterke geest van de eenvoudige maar grote persoonlijkheid van Jules Ihonolt ~~de~~ levend en krachtig midden ons en vooral hier. Hij heeft ons ~~een~~ een blijvende taak ~~overgedragen~~ ^{opgedragen}. Wij hebben ze aanvaard en zullen ze blijven doorvoeren. Wij nodigen u uit om in stille intus aan de overledene te denken, de gelovigen voor zijn zielwinst te bidden.

Sehr verehrter Herr Fehde,

In unserer Muttersprache habe ich soeben unseren
Gästen mitgeteilt warum wir diese, Ihre Aus-
stellung trotzdem durchgeführt haben, obwohl
Ihrer Freund Herr Shondt in dieser Woche verstorben
ist. Wir möchten damit seine Arbeit, sein Lebens-
zweck und seine Ziele ehren und fortsetzen.
Sie wissen wie er sich auf diese Ausstellung geseht
hat. Herzlich und vollkommen hat er sich darüber
gefreut das Sie mit Ihre Werke hier^{zu} Gast sind. Bis
zum letzten Tag seines Lebens hat er sich mit den
Vorbereidungen persönlich beschäftigt. Mit ihm
lebt er jetzt fort. Wir verdanken es Ihnen, dass dieses
Fortleben unmittelbar deutlich ist.

Mevrouwen, Mijne lieven,

De directeur van het Kurhotel Bad Pyrmont, waar
het echtpaar Shondt sedert meer dan twintig jaar
een rustkuur doorbrengt, is een verfynd verzamelaar
van grafiek. Heer Lüning leerde aan de heer Shondt
het werk kennen van een kunstenaar, die in Frankfurt,
Keidelberg, Karlsruhe, Mannheim, Hamm, Berlin, Köln,
Duisburg, Brug^{in Zwitserland}, Bremen, Ludwigsburg en zelfs in
het Kurhotel te Bad Pyrmont exposeerde met een
opvallend sukses. Wijlen de heer Shondt, die een
fijne neus had voor goed werk kocht reeds bij de
eerste kennismaking, en aldus is de vriendschap
ontstaan en gestadig gegroeid.

Wie is onze gast van vandaag?

Hij is Hongaar van geboorte. In 1924 te Ankora. Zijn vader was diploma-ingenieur en nam zijn vierjarige zoon mee naar Turkije, waar de vader een opdracht had.

Bonnart

Esteban Fekete zou ingenieur worden. Hij studeerde aan de universiteit te Boedapest van 1942 tot 1947. Als topsportman werd hij in 1947 naar Parijs gestuurd en keerde niet terug. Verkreeg politiek asiel, vertrok in 1948 naar Argentinië en droeg de roep ^{naar} mee naar het kunstenaarsbestaan. In Argentinië leefde hij onder de kunstenaars en ging schilderen. Men kan aanvaarden dat deze vakman van epures en werkdieningen, van kunststrategie en weerstand van materialen, dat deze jonge man, opgegroeid onder bezetting, oorlogsgeweld, politieke omkeer en diktatuur, dat deze topsportman en uitwijken een andere wereld zou konterfeiten dan die van vandaag en van zijn geboorteland.

Hij schilderde in een totaal zelfstandig genre, waarin vooral het koloriet en de zeer vereenvoudigde vormgeving het eigen karakter bepaalden. Hij exposeerde in Buenos Aires, Tandil en Cordoba in Argentinië tussen 1953 en 1957.

Immiddels had hij in 1951 de argentijnse nationaliteit verworven en het jaar voordien was hij getrouwd met de dochter van een Russisch emigrant, die scheikunde studeerde en later tot doctor in de chemie promoveerde.

Mevrouw Fekete konde wel russisch, maar haar man niet, en zij sprak geen Hongaars. Zijn Engels was niet sterk genoeg voor het samenleven en het Spaans diende er niet voor. Ze besloten Frans te spreken en spreken dit nog onder elkaar.

In 1957 kreeg Madame Fekete een studiebeurs van de von Humboldt-Stiftung voor Heidelberg, duur: één jaar. Daar brak de kunstenaar door. De kunstcritiek had moeite dit werk ergens onder te brengen. Dat was geen naïve kunst, al leek het er wel op; het was ook geen exotische kunst, al waren de motieven wel exotisch; het was geen expressionisme, al was er tussen Fekete en de expressionisten een zekere affiniteit te bespeuren. Van maar aanvaard dat Fekete een nieuw geluid bracht, het plastisch inzicht van een sterke, onafhankelijke persoonlijkheid.

In 1958 was het studiejaar om en de Feketes logen opnieuw naar Argentinië. Tot 1960, ^{het jaar waaraan} ~~naar~~ Esteban andermaal ^{naar} Duitsland ^{keerde} ~~terug~~ voor tentoonstellingen op uitnodiging. Een openthouw dat twee jaar zou duren. Voor ^{zijn tentoonstellingen} ~~die gelegenheid~~ had hij een sprekend affiche nodig. Hij ~~maakte~~ sned dit in hout, gekleurd.

Dit bracht de kunstenaar een openbaring. Hij voelde in de hand een nieuwe techniek, die op zijn visie paste als de snaren op een ^{strykinstrument} ~~harmonium~~. Net zoals in zijn schilderwerk domineerde or de kleur - hoog, licht, verzadigd maar verfijnd - ^{doch} ~~maar~~ de lijn werd ^{hier} teruggedrongen tot een zeer ondergeschikt belang. Net zoals in zijn

schilderijen welke hij een wondere verstrengeling van de plans, maar ^{hier} nog delikates. Net zoals in het schilderen vereenvoudigde hij de vorm, maar ditmaal hiëratisch, sterker gekoncentreerd, ^{meer} veralgemeend tot een idee in beeld, niet ~~uit~~ ^{uit} zwart wit, maar uit een spel van kleuren geboren.

Een kunstenaar met nieuwe mogelijkheden voor eigen visie, met een nieuwe techniek die hij als een natuurlijke expressie gebruikte, keerde in 1962 naar Argentinië terug. Daar ineed hij nu een map ^{in houtplaten, en zou} ~~met houtplaten~~ ^{die later} ~~uit~~ ^{dit bracht hem} ~~aan~~ bij Rothe in Heidelberg. ^{een overtuigende} ~~aan~~ ^{wanneer twee} ~~aan~~ ^{jaar later,} ~~aan~~ ^{verschenen was te werk} ~~aan~~ ^{in 1964,} ~~aan~~ ^{bij Rothe} ~~aan~~ de map Persephone ~~aan~~ ^{in Heidelberg} tentoongesteld, eerstendrijf onthaald. Zijn vrouw heeft inmiddels een betrekking als chemist gekregen in Duitsland en nu bouwt het echtpaar in 1965 een woning ~~in~~ in de buurt van Darmstadt.

Wanneer ik u daarbij nog heb verteld dat Esteban Fekete ook pasteltekeningen maakt en hardlakkomposities maakt, dan weet u ongeveer alles wat ik van de kunstenaar over hem zelf heb vernomen. Maar ik weet nog dat Frau Dr. Maria Fekete op vrijdag 20 september 1968 te 20 u 30 ~~aanleiding~~ ~~gehouden heeft~~ in de Gessmann - galerie te New York Izenburg de tentoonstelling van Esteban Fekete heeft ingeleid.

Frau Dr. Maria Fekete is scheikundige, gespecialiseerd in de biochemie en supergespecialiseerd in de saccharozen, waarbinnen ze over een klein gebied alles weet.

Erleban Fekete is een grafisch kunstenaar, met oertalent en met een kunstein waarin het oude Europa en het jonge Amerika tegelijkertijd aanwezig zijn, met een kosmische belangstelling voor alle dingen van mens, natuur en leven waarvan hij bijna niets weet.

Het huwelijk tussen de biochemiste en de kunstenaar, tussen alles over bijna niets en bijna niets over alles, dit huwelijk tussen vrouwelijke wetenschap en mannelijke kunst - ~~wissenschaftlerin~~ Wissenschaftlerin und Künstler - is zeer evenwichtig.

De Farbholzschnitte, waarvoor we tegen deze zeer grote wanden een keuze te zien krijgen geven naar mijn inzicht een goede weergave van dit evenwicht.

De motieven, waarvoor Fekete zijn kosmos opbouwt, zijn er omzeggens volledig in opgenomen: de vrouw, het dier, de bloem, de boom en, van de andere kant - op een ander plan - de teugen van de mens: het huis, de boot, het speltuig. al deze motieven zijn die van een pelgrim naar het geluk, ze zijn zoveel merktekenen van een vrijheid, die vooral betekenis krijgen wanneer men die heeft moeten derven. Ze zijn zoveel rustpunten voor de geest, wanneer die in een gevangenis zit of binnen de prikkeldraadversperringen van een diktatuurs.

De bevrijding ~~van~~^{uit} die situatie heft van Esteban Fekete een onafhankelijk, een zelfstandig kunstenaar gemaakt. Zo begrijp ik waarom de gewone ingenieur zo vrolijk met kleuren speelt die, tegen de academische opvattingen in, mooier zijn dan ooit vermoed. Zo begrijp ik waarom de hand, getraind in het nauwkeurig tracé van een technische tekening, zo vast snijdt in het hout en zo los de vlakken afbakent. Zo versta ik ook waarom de vlakken van een grafisch werk zo zelfstandig uitgeret worden, een tegenover het ander, waarom de onderscheiden plannen eerder kompositorisch worden behandeld dan wel perspectivistisch. Esteban Fekete heeft zich uit een dekadente wereld en uit een totalitair levensbeeld bevrijd. Aldus heb ik ook een verklaring gevonden van de verbazing, waarmee de kunstcritici in Duitsland geslagen werden door die bevrijde Westerse Hongaar die dezelfde bleek te zijn als de genationaliseerde Argentijn. Misschien is diezelfde onafhankelijkheid van het oertalent er ook aanleiding toe geweest dat sommigen Fekete tot de naïeve kunst hebben willen brengen. Een overbeschaafde weet nooit weg met enige natuurkracht. Toch zou ik niet de indruk willen verwekken alsof die veelkleurige houtsneden zuiver natuurtaalent zouden vertolken. Hier is ook iemand aan het woord die zeer goed weet wat materie is.

Fekete gebruikt een afrikaanse houtsoort, breed van veeel, hoog van nerf, die graag verf opneemt maar ze gierig afgeeft. Dit verwekt een sivrle deklaag die, op enigend papier, sterk doorlichtend is. Het papier is van goede doch nogal poreuse kwaliteit, meestal hooggonnewit en dus legen en onder elke verflaag lichtend en stralend. De kleur wordt met de preciesheit van een chemicus en de technische ervaring van de ingenieur - drukker opgelengd tot haar ideale dunheid, dicht genoeg van pigment, sterk genoeg van bindmiddel, met een ~~en~~ fixeringsgraad uit bak. Daarmee bereikt Fekete een maximum van intensiteit en een optimaal weerstand tegen verkleuren onder invloed van het zonnelicht. Hij test zijn kleur- en bakmengsels uit: laat ze in de zon tot mogelijke verkleuring komen: de niet afgedekte blijken zo stabiel te zijn als de afgedekte, en het papier, onbedekt met kleur, vergeelt, ook op de rug, maar de bedrukte blijven wit.

Deze afrikaanse houtsoort is zeer soepel, elastisch, hard en recht. Dit verzekert hem een grote bestendigheid van afdruk, kapitaal voor een veelkleurendruk. Het hout snijdt vlot, zeker onder een gevoelige, vaste, geofende hand.

Fekete drukt zelf, op dit hard - weke hout, met ~~harde~~ ^{harde} rollen. onder nogal sterke druk. ~~Hout~~ Hout, rollen en druk geven precies de gewonde vervlakking van de materie tot op de vereide spreiding van het pigment, dien genoeg en voldoende vol.

En den slotte kiest Fehete zelf de eigenhandig geprepareerde kleuren, waarin hij een welbewuste harmonie schept en die hij in verhouding tot het onderwerp ieder een eigen oppervlakte of een specifiek vaste toets geeft. Bij hem geen bestrijken van de drukplaat met egeus een veeg of een streep kleur, geen toevallige menging of dekking van kleur. Hij drukt nat op droog met vooraf - door proeven bepaald en na correctie behouden - resultaat het is hard te beuren. Het journaalalbum bestaat ~~gans~~ uit 26 platen, ~~elke plaat is een afzonderlijk geheel~~: elke plaat vangt in de lijst aan met de steeds opvolgende letter van het alfabet. Reken 20 exemplaren in zes kleuren dan betekent dit $26 \times 6 \times 20$ hetzij vierhonderdtachtig keren de pers over de zevenhonderdtachtig vellen papier, de proeven niet meegerekend. Maar dat betekent ook een vaste weergave van zevenhonderdtachtig polychroom houtsneden.

Moed u ooit gelegenheid krijgen dit album van Die Geier te bekijken, lees dan de tekst, door Fehete zelf opgesteld voor een verhaal door Fehete zelf bedacht in zes en twintig bedrijven over het geluk van het berinnen: dan ontdekt u een filozofisch aangeligde dichtsterlijke plastische kunstenaar met de ontroerbaarheid van een muzikaal gemoed, die kleuren maakt zoals een musicus klank in een kompositie geheel afgestemd op harmonie. En als u hier de dichter-kleuren- en beeldenschepper heeft begrepen uit zijn werk, dan heeft u een beeldhouwers hand die de waarde weet van

Cher Monsieur Fekete,

J'ai dit à nos ^{invités} ~~amis~~ de ce soir tout ce que vous m'avez
~~raconté~~ raconté sur votre passé, sur votre carrière
d'artiste, vos peintures, vos pastels, vos bois en couleurs.

Je me suis efforcé de retrouver dans votre vie mouvementée
les origines de votre façon de peindre et ^{de} graver le bois,
les raisons de vos couleurs, le courant de fond de vos
conceptions artistiques. J'ai tâché de trouver la part de
votre femme dans votre heureuse évolution ainsi que
les motifs sur lesquels vous avez construit votre univers
pictural.

J'ai essayé de faire la part entre le talent naturel qui vous
a permis de passer de la peinture à la xylografie sans
transition aucune, sauf celle de l'instrument dans la
même main. J'ai tenté d'expliquer les techniques que
vous maniez de main de maître. J'ai rappelé ~~à~~ l'origine
de l'album des vautours, où vous vous êtes révélé un
poète et philosophe, sans devenir littérateur, pour justifier
l'impression que vous me donnez d'être non seulement
artiste peintre, philosophe, poète et ingénieur, mais aussi
musicien dans le fond de votre âme, comme le sont dès
avant leur naissance tous les Hongrois.

Un de nos grands écrivains, que nous appelons avec raison
le prince des lettres néerlandaises, a écrit que les œuvres d'art
naissent du bonheur, résultant de la sensation mélancolique
d'un beau passé ou de la mélancholie de l'éloignement.
Me trompé-je si je suppose que ce sentiment se retrouve dans
quelque recoin de votre âme? Je ne ~~le~~ ^{me tromper} crois pas. Toujours est-il
que Monsieur Shondt vous a compris, qu'il vous a estimé, qu'il
vous a admiré, qu'il vous a aimé. Je crois parler en son nom
en vous souhaitant ici, dans le monde Shondt-Shondt, un beau succès.